

Wim Berkelaar & Jos Palm, *“Ik wil wekken en waarschuwen”*. *Gesprekken over Nederlandse historici en hun eeuw*, Amsterdam, Uitgeverij Aksant, 2008, 141 pp., ISBN 978-90-5260-208-0 | Aan de hand van interviews met leerlingen, bekenden en personen die hun leven en werk bestudeerden, schetsen Wim Berkelaar (°1960) en Jos Palm (°1956) in hun boekje *“Ik wil wekken en waarschuwen”* portretten van tien prominente Nederlandse historici uit de 20ste eeuw die zich op de een of andere manier politiek-maatschappelijk geëngageerd betoonden. Eén van hen is de

achtereenvolgens in Londen en Utrecht docerende hoogleraar Pieter Geyl (1887-1966), die zowat zijn hele leven lang ook intensief betrokken was bij de Vlaamse en de Groot-Nederlandse beweging.

In het vraaggesprek van Berkelaar en Palm over Geyl onder de titel *Furieux optimist* (pp. 48-58) komen diens oud-studenten Hermann Walther Von der Dunk (°1928) en Pieter van Hees (°1937) aan het woord, naast de Antwerpse docent geschiedenis Marnix Beyen (°1971), die in 2002 onder de titel *Oorlog en verleden* een proefschrift schreef over de nationale geschiedschrijving in België en Nederland vlak vóór, tijdens en onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, evenals de Groningse professor geschiedenis Klaas Van Berkel (°1953).

Hoewel Pieter Geyl zich beschouwde als een historicus van het gezond verstand en opponeerde tegen de door hem als ‘systeembouwers’ en ‘geschiedfilosofen’ ge(dis)kwalificeerde geschiedschrijvers Jan Romein (1893-1962) en Arnold Toynbee (1889-1975), construeerde hij desondanks zelf het nogal verwrongen historiografische concept van de *Geschiedenis van de Nederlandse Stam*, een gemeenschappelijke geschiedenis van Nederland en Vlaanderen vanaf de prehistorie tot zijn eigen tijd. Uiteindelijk kon hij, aangekomen omstreeks het einde van de 18de eeuw, doorheen het bos de bomen niet meer ontwaren en rondde hij deze meerdelige publicatierEEKS nooit af. Zoals Beyen het stelt: *“Partiële blindheid speelde Geyl in dit geval parten, betrokken als hij was bij de Vlaamse Beweging wilde hij deze de historische argumenten geven om zich tegen België en Pirenne te keren. Geyls optreden in deze is een typisch voorbeeld van hoe het engagement met een historicus op de loop kan gaan”*. (p. 53) Von der Dunk beaamt deze analyse: *“Maar het is waar: hij kan zijn Groot-Nederlandse these niet volhouden, het bleek een mythe”*. (p. 54) Van de andere kant is ook de conclusie van Berkelaar en Palm correct en terecht voor Nederland: *“Aan dit on-*

mogelijk plan dankt de historische kennis een paar belangrijke inzichten. Werd vóór Geyl de Opstand ofwel de Tachtigjarige Oorlog en in dat spoor de hele vaderlandse geschiedenis [in Nederland] vooral gezien als een wilsdaad van kloeke protestanten en onverzettelijke Oranjes, na Geyl was dit niet meer mogelijk.” (pp. 51-52)

De vraag of Pieter Geyl, die in de politiek en de historiografie *“graag een tegenstem liet horen”* (p. 55), *“zeer strijdbaar, maar in wezen gematigd”* (p. 55) was, blijft stof voor wat hijzelf ooit omschreef als *“een discussie zonder eind”*... Van het fascistoïde rechts-extremisme en de ‘totalitaire verleiding’, waarvan zoveel van zijn Vlaams-nationalistische en Groot-Nederlandse vrienden en geestesgenoten in de ban geraakten tijdens de jaren 1930 en 1940, hield de links-liberale Geyl zich overigens verwijderd.

Zowel voor de historiografie in het Nederlandse taalgebied en de Angelsaksische wereld als voor de Vlaamse beweging blijft Pieter Geyl ondertussen een figuur van formaat, een *“erflater”* in de woorden van Jan Romein. Er wordt dan ook met belangstelling uitgekeken naar de door Pieter van Hees bezorgde autobiografie van Geyl, die in deze historiografische verzamelbundel onder redactie van Wim Berkelaar en Jos Palm wordt aangekondigd. (p. 50)

[Nico Van Campenhout]